
УЛУГ ЧЫШ СООНДА БОДАЛДАР

Эрткен чылдың ноябрьда на-
исылал Москвага композитор-
ларын VI Бүтү-эвеле
чымы кайгамчыкты, чога-
дыкы көдүрүшкүн-биле бо-
луп эрткен.

Оз сьезиде 700 ажыг тө-
лөзүр келген. Башкы чурт-
тардан аалчылар сьезидин
киржикчилерине байы чеди-
рин, совет күүрүмнине делег-
ауларын, кундуздарын,
совет музыка уран чүтүтүн
дөштүм чурттарга үнелел,
үлөстөрүн илереткен чыгыт
сөстөрүн чугаазааннар. Чым-
ха тыва композиторларын
өмүзүзүндө Кызылдың уран
чүтү унмашынын башкы,
композитор Х. Дамба, Тыва
АССР-нин композиторлор
эвеледин кайымсалгалыг сек-
ретар В. Борисенко болгон бо-
чулду автору киришкен бил.

ССР-нин Композиторлар
эвеледин баштаар черин
ларгазы Ленин болгон Кү-
рүм шапалдарынын лауре-
ады, Социалист Күш-ажыл-
ын Маалым, хоочун компо-
итор Т. Н. Хренников солун
илеткен ул сьезиде кылган.

Отчеттүг Ленин дүргүтүмдө
совет музыканың, оон иштел-
редикчилерини чедикчилерин,
честестерин болгон со-
ругаларын дугайында илет-
кен толорго чугаазааны
«Советская культура» солунда
дочулган парлан.

• Улуг Октябрь, Ленин
Коммунист партия бистере
тогдашкы кижини бас-ке-
жиктиг салым-чолун херек кы-
рынга боттандырып халыгар-
га болгонда — Төрүн түрт-
түн чекетилишкенин дүшт, со-
вет чон, оларын аас-кежик
дөшт тогаалар бис. Ылаң-ла
Октябрь кижик төрөлгөтүнүн
аразында харылааларын
бүтүлө «системасын» дөштүм
дан өскөртүшпаша, уран
чүтүтүн, ылаңгы музыканын
башкарлар сайыралыг

дөштүг, шийтирилгидин
берген болгон чонун ам-
ралды-биле түдүш харылаалыг,
бултур демократы болуп кол
сорулганын айткан болгон.
Оон ужуи бистиг уран чүтү-
вус социалист үенин шийти
бикжикти, көрүнчү болуп
турар...» деп илеткелни де-
дөглөз.

Бистерин уран чүтү амы-
дакчыларын чогадыкчы
ажылга СЭКП ТК-нын «Чо-
гадыкчы аныктар-биле амы-
дакчыларын аныкта» жай-
лар аайм-биле таарымчалыг,
солун музыка чогаалдарын
бикжикчилер Оларга Ростисла-
ва Косибицкая симфония ор-
кестринге бикжик чамык
сюиталары, Тывын комсомол
шайраалыг лауреады Хомеш
Дамбин оркестрге бик-
жик поэмазы, сюиталы, Борис
Нуховтун симфониянын чам-
лык кезектери хамаарым тур-
рар.

Ындыг чогаалдар бары-
бар-даа болза, олар амы
негелдерин долу-дөшт хары-
лап шыдаалыг турар болгон
улуг чогаалдарже шенелдер-
ин өгө башкы болуп турар.

Мен болзарымга, улуг хем-
чөдүг, ханы укта-шыйралыг,
белик илеткел, партияны, ав-
торун чогадыкчы мергежил
жонга билигирин чогааларын
бикжикчилер — бистин бир кол
сатаралыгымас сорулгасы бо-
луп укуртур.

Бистин симфония оркестри-
стин составы биче-даа бол-
за, чаз бикжиктиг симфония-
ларын, симфония поэмаларын,
сюиталарын, чурумаларын,
эпиг-ангы хөгжүмгерге бик-
жик концерттери, фантазия-
ларын күүсөдирин диникчи-

лар манат турар.

Ийне, бистин профессиона-
л болгон бот-тымынгар ком-
иторларын бистин чогааткы
эки ирларын чонун, ылаңгы
аныктарын чиректерин чаз-
лап ал, уран чүтү бөлүмнери-
нин репертуарын каастан ту-
рары аажок өөрүнчүт.

Ындыг түрүжө сөөгү үсө
бикжиктиг чамдык ирлар-
ын аялгаларында, ишти тур-
гузууда чаз, өскөлдөрн он-
загы, чалгыналкы, ирла-
тыгыр аялгалар чидил, хары-
лаз чамдыктар бот-боттарыг
дөмөйлеп турары томула-
чыг. Эки, бот-даа болза
«эмалк эстрада» ирларынче
чүтүкүрү албан өсөс деп бо-
лар мен. Мен ишти эстра-
да «эмалк» дисси, чамдык
боттарынын түрүжүгү тып-
лап, хон кирбөл бичи ан-
самблдерге хамаарыштыр чуга-
лап турар мен.

Сөөгү үсө Ленин партия,
Төрүн чурт болгон найрал,
тайбын дугайында ирларын,
бичи чаштарга, школарын-
ла тураскааткан ирларын
баз-ла ховартап турар.

Каза-лаз эне массалыг
жарлар болуп — ирлар, ий
чүтүгө болгон оолдар,
врутар ансамблдеринге, ий-
ти ырга таарыштырган музыка
чогааларын, база ташым
чиректерин ийне кичинеге
хынамчалыг-биле улустун ир-
ларынга үнелел турган чо-
гааларын бистин композитор-
ларын кундуздук хулаалыг
болуп. Бистин ирлар сөстөр
бикжик турар шүтүкчүлөргө
баз-ла бөжө улут кичинеге,
ин салыр болза чогуур.

Уште, бистин чогадыкчы
ажылдыгы массага непере-

лип пропагандалар талазы-
биле Тывын күүне филар-
мония, оон иры, танышын,
«Сая» ансамбли, радио, теле-
виденин симфония оркест-
ти, хөгжүм-ши театрынын ар-
тистери болгон хей саныг
бот-тымынгар уран чүтү бөл-
гүмнерики киржикчилери
эвеси өсөс ажалдарын кыл-
ганнар.

Ылаңла-лаз Тывын күү-
рүне филармониянын шүтү-
м-биле шынары кошкак про-
граммалыг «Алдын ай» ан-
самбли, радио телевидение
дамчыштыр баз-ла чегей күү-
селелг чамдык ирларын,
хөгжүм-ши театрынын чам-
дык шийлерин хөгжүм каас-
талыг шийини кол үткөзүм
исперин түрүжө, чүгө «чи-
рик дугады» аялгалар-биле
чонга бараалгай болуп чорук-
тап турган баз-ла четес.

Мен болзарымга үстүндө
ады үнгөн организациалар
шак мындай байлаалар дарый
сайтарыл, чонун хун бүртүг
негелдерин чедикчилг хан-
дыр дөшт, чаз-лаз чогадык-
чы оркестрин дилеп тывар
болза эки Филармониянын
эстрада бөлүгү Ленинградта
бикжик-мергежил билил, өө-
ренин турары келилг болуп
дөшт өөрүнчүт-дүр.

Дөрттө, чонун өртөк чок
эртисин болуп аас чогаалы-
мларын, кожамыктарын
чмыр, камнаар, оларын бек
шыйралыг күүселелдер-биле
бикжик дугайында сьезиде
үнелг саналарга каттышкы
бис.

Бистинде каныгыг? 1954
чылда улуг турган «Чымыз
ырлар» деп ири номун 1973
чылда «Тыва улустун ырлар»

деп адааш, улустук кезек ир-
ларын иемел каан болгон
оларын иштинде он хире ир-
ларын ишти ирга таарыштыр-
ган боордан башка, бултур
дөшт кыдыр эки ирлар
ному үндүрбөз бис.

Москвага граммластинка
кыдыр черин төлөзери 1958
чылдан бээр Тыва барык-ла
исе башпаз деп болуп. Тыва
АССР-нин Күлтура болгон
Салыг министрстволары, ра-
дио, телевидение комитет
бо айттыгы согулганга
турганга тыва граммла-
стинка салыларга чок болуп
турар. Чонун аас чогаалын
таалымалыг күүсөдичилери
Кара-кыс Музыкутун, Максим
Давыянын, Николай Олей-
оолдун, Ак-оол Кара-Салдын
таалымалыг чагай үненин чо-
гуур өйүндө бикжик албай
келгенине харызданчыг. Чо-
нун эртисин, таалымалыг
карак оту лег камгаалар чо-
рук баз-ла бистерин дүдөл-
гөс болуп.

Үстүндө салган кол сору-
галарын бистин түнелдери
1980 чылдан июль айда бо-
луп «Тыва музыкалыг чай»
деп фестивалыг болгон база
күскөз кижин Москвага бо-
луп отчегтүг концерт кир-
жил, бараалгаар бис.

Мындай улуг музыкалыг ба-
йырларын эне ботам-
чалы-биле эртисин, чогаалы-
чы бүгү күүжүвүстү амылап,
белик дөштөс көргүзүр —
бистин профессионал болгон
бот-тымынгар композиторла-
рын, музыкостерини
кундуздук хулаалыг бо-
луп укуртур.

А. ЧЫРГАЛ-ООЛ,
республиканын Композитор-
лар эвеледин баштаар чери-
нин даргазы.

Кандыг-лаз чүвенин тускай ады бир-ле үткөзүг болуп.
Чон-Хемик району сургакчал чордун. Школа бүртүг
ге төрөн черин өөренир музейни тургузар, ону тургусканын
дугайында болгон ол музейге тускай ат тымыскан ду-
гайында директорун таамаан баскан протокол албан турар
ужурлуг болгон. Тон черин бо айткышканын чон салып
турар школа музейини база бар болуп.

Чалаананың №1 ортукм школаның Социалист Күш-
ажылдын Маалым Ооржак Чываажыкович Лопсанов аттыг
музей. Тыва бикжиктин 35 харлаан оо бооп турда, ол шко-
лын баштайгы директор турган Хертек Таржанын салы-
биле ол музейни тургускан болуп.

Чыраа-Бажын ортукм школаның Санжыан Шы-
рапович Монгуш аттыг музей. «Чыраа-Бажы» сохотуну түг-
густууларыг болгон бикжик сайыралыг Санжыан
Монгушту киржиктеп улуг болгон болгон ол черин
адыг өскөтүн бир чоргааларын өгбөз бооп турар.

Хондөгөр ортукм школаның Дажыма Монгуш аттыг
музей. Ала-ызыгуруулан тура Хондөгөр ийчаар чурттан
чоразан Дажыма болза феодалыг даралага улур оок болгон
тура хаала алдан-маалыларын удуруткучуларынын бир-
азын болгон. «Хондөгөр» сохотун деискоринде Дажы-
манын үр-салгалыг мурунчы малчылар болгон ту-
дугулар бооп чурттан турар кижилерге ужуражып чуга-
лашкан мен. Ол черин чалым салгалыг кижилери улуг
өгбөзүн адыг хулаалыг чоруп.

Удуруткун кижин кандыг-лаз коллективни чедикчил
шут хамаарым болгон. Ол школанын директорлары Лаш
Бийимбаева Дулаш, Борис Менин-оолович Кулар, Андрей
Шогалович Дулаш олар музей турар конгит аны өрөл-
ини шийи бергенин оналап чугаалаан. Оон ийи, ол-ла
школада музейлерин удуруткун башкарлы Александр
Бореева Кулар, Олей-оол Очурович Хомушук, Сергей По-
лай-оолович Сат олар чылдың солун-солун материаларын
боттарынын өрөл-кичилерин адыг алаш, черер кеш
чоразан, тымыскан турары — онашкан ажалыг шут бер-
лингенин үлөзери бооп турар.

Школада музейлерден Төрөн чурттан улуг төгүзүг ага-
лаар, ынчанган школа бүртүгү музейни тургузууга чугула.
М. КЕНИН-ЛОПСАН.

ЧУРУНТА: Чалаананың №1 школаның төрөн чер өт-
рекиринин музейинин удуруткуну А. Кулар, идеялыг
кызыл ишчилер-биле.

В. КУДРЯВЦЕВИЧ фотоу.

ӨГБЕЛЕРНИН АТТАРЫ-БИЛЕ

Кандыг-лаз чүвенин тускай ады бир-ле үткөзүг болуп.
Чон-Хемик району сургакчал чордун. Школа бүртүг
ге төрөн черин өөренир музейни тургузар, ону тургусканын
дугайында болгон ол музейге тускай ат тымыскан ду-
гайында директорун таамаан баскан протокол албан турар
ужурлуг болгон. Тон черин бо айткышканын чон салып
турар школа музейини база бар болуп.

Тес-Хемни дескиндир

ЧОГААЛЧЫНЫН ОРУН ДЕМДЕГЛЕДЕРИ
(Эгези. № 7 «Шында»).

Тес-Хем — Тывада кысы-
кымыг черлерин бирээд.
Бистер Кызыл-Чыраа сууру
эрткен, оон-лаз, ыңайлар
ужурул турган, чер ап шы-
дааай барымыс, чүгө дөштө
орукту хөрүктөн каалкан. Чо-
лаачи он черин чадин билер
кижи, кымыды корткан. «Кы-
зыгаар» сохотка комсомол ко-
митетини секретары Алдын-
оол артын талзы элдин бер-
ген хову ортузунда бир кыш-
тага чедире берген: чадгыс
бажы, ийи өг, хой каажасы,
узын-на сараат «сиген. Ба-
лаашта ээртен каан шылдек
доруг айт тур.

Бир дугаар бригаданың
хойжулары-дыр бо — дөшт,
Алдын-оол немеп кадыг. —Өг-
нүг ээзин Борбак-оол Байыр-
дээр.

Өггө кирген. Мадагар, семс
анык эр, база халбацарын чок
хочугуру бөртүг херэжени киж
бистер-биле хол түтүп
мендикешти. Бир бичин, дөрт
хире харлыг, болугу чактыг
уруг-орун кырында баарта-
танып алган чылдыр. Өг ишти-
нин силни-даа хөлөк: дөртү-
дө эзылг аптаралар, үлүгү-
репшак... Че харын, чок-ла чүе
чон ийи. Чүк ужуна адыр
ыштат мөвгүн чүлүг чурт, сы-
дым, кижин азын каан. Өг
иштин чылыг хөлөк, суу-
гула керек салым каан, хып
турда хөмүр-ил-биле дөмөй-
лө, хуууу, чандан белги кы-
мыг кештен.

Өгнүг ээлери кызым-даа 1-
ги чергенин калдыкчы чүе-
дир. Байыр-оол Найдаонович
Борбак-оол беш чыл улаштыр
«Социалист чарыштын тил-
декчи» деп хөрөк демдөз-
иле шаянткан. А оон каалай
Кара-кыс Бартаева Кеней —
районда хамаан чок, респуб-
ликада сугагыс кижилерин
бирээд. Ол чеди уругу бо-
жаны. Ол беш херээжен киж-
ге алаар. Ылаңла-лаз Кара-
кыс Бартаева болдун кы-
мык күш-ажалы-биле хар-
гыт аларган. Олар 1966 чылдан
бээр хой каалар берген.

И. Салмак Б. Борбак-оолду
бичи уруу-биле хайи дөмөй-
не чурт апкан. Ам К. Кеней
он олуртуп алган ону чурт,
оон чугаа үндүрүп, арын-башы
хагдуг, чазык болуларын кы-
мыг олурган.

Долчу намдарыңар тө-
каап орун көрүңер. Ылаңла-
солун-солун чүдүлдерен — дү-
дир оң.

Менде намдар чүү боор-
дөшт, демгиз, шийтирилген
корккан чүе лег, чүгө хуу-
дуруп кады.

Оо, бо угбай бистин эл
мурунчы кижиниңиз бирээд-
дыр — деп, ол хун бисти үсө
чурт турган, райкомун тө-
дөзүм, бичежик дүрт-шындыг,
аяныг ак арындыг, шылдек,
чугаакчы көчүгүг Четек Аки-
мовна Саяа чугаага киржи
берди.

ужуражышкындан чүү
бикжикчилер, чогаалы-
ларын (болуп оларын санын-
да болгон, оларын дугайын
колдады чугаалап тур мен)
хойну манат турар-дыр. Азы
дөртү-биле сөзгөр болза, ном-
нар эвези дөшт өскөлдөп турар-
дыр. Чамдык кижик.

— Улуг хемчээлг чогаал-
дар үмөсөс кижини ном-
чуксаз — кужуру ханмас
чүе-дир. Чүү болду бо? — деп,
А.Эрикке дөмгө-ле Алдын-оол
айтарган.

— Чоп сураг бардыңар, чо-
гаалым? Чаз номуңар каажан
үңер деп тур? Азы чүл — деп,
Самгаалай ортукм школаның
ини директору А. О. Комбу
баз чамелекээр сагыштыр
болгон.

Берт-Догин Күлтура ба-
жыныг бир улугды берген
херээжен кижик туруп келеш,
мында диди:

— Анык-өскөн орустан-лаз
номчулар чүе-дир. А мен
ыкшаг улугды бергенер ном-
чуру ном чок бергедер берди-
м. Бир өсөс чогаалчылар
күш четеси турар чүе болза,
бежен чылдарда үндүрүп тур-
ган, очуудулар орус-лаз ном-
нарын, кичээлдерге, «Капитан
уруу», «Белкинин тоокула-
ры», «Анык гвардия», «Мөгө-
нүг атыганы» суг-суг дөшт
ишкеш чогаалдарын катан үн-
дүрөс кандыг чүөлө?

Ол икшаг саналдар, чеме-
лөшкөндөр дыка хей болгу-
лаан. А уругулар ному чок
дөшт, негелдер оон-даа хой.
Моон ап көргөс, чон муруну-
га улуг өрелг артышкан ту-
рар-дыр бис.

Чуруку И. Салмак, респуб-
ликанын Чурукулар эвеледин
баштаар черин даргазы
баз дөмөй ооран болдур
эвеси. Чогу мурунчуларын
ажыгы багай деп чыткан киж
адымчалыг. Ара-сүмө
айтыр кижилер-ле эдилер.
Оларын хей-үс суурлар,
күлтурга башкарарын, чүгө-
тарын, школаларын шимел-
дериниң — каасталганын
дугайы.

Бир эрген аалчылар бажы-
ныгга Иван Чамдочер херек-
тен чиде берген. Кайтап. Бир
шак ажа бергенде, бо чедип
кедди.

— Кай барып чордуг? — деп
чемелээр сагыштыр мен.

Райком секретары Серва-
ма Саяа-ооловна ушкармын
оон-биле кады хал чор-
дуг — деп, кижин бо ынаан,
— Ушкармы? Ол каягаары
ол?

— Суур каасталгазы-дыр
ийи.

«Тес-Хем» сохотун ди-
ректору О. Ч. Наскылоо «Хо-
мус» Чүргү-оолга турас-
каал тургузар деп турар улус
бис. Ону кантар кыла экил?
Дугаал көрүңер деп өрөжир
агымы болгон. Самгаалай
школаны музей дөшт эгезин.
Анаа барып чедирин, чүгө-
чүгү культура ажалдакчыла-
рында аныгды, башкылар ба-
ла амарташкан чоразан. Бо бү-
гүдөп ап көргөс, чуртчулар
баз-ла чон мурунуга, ылаң-
гы келдөс чон мурунуга, өрел-
дө бооп артышпаша турар-дыр.
Чүгү-даа болза, И. Салмак ба-
рык кижик бүртүгүн алап-ла
чоразан эвеси. Ажалдыг амы-
түмөли, дөштүн ам көстүр-
дүр ийи ате.

С. СУРУН-ООЛ.

ЧЕР БОЛГАНДАН МЕДЭЭЛЕР

О МУГУР-АКСЫ. Мугур хемич дожу-
га районун бирги чери дөшт мичилг
хөкөй маргылазды болуп эрткен. Адаа күш-
культура коллективтеринин адым командасы
киришкен.

Спорттук демисалын түнелдөс район
төвүндү шийликке командасы бирги черин
алаш, шийлик кубок-биле шаянткан.
Ийги черин Мугур-Аксы ортукм школ-
аның спортчулары ээлез. Ушчу черин
алган «Мөгө-Бүрө» сохотун команд-
зын оон директору Хомушук Эрес-оол
удуртуп чоразан.

И. ДОСТАН.

О ТЭЭЛИ: ДОСААФ-тың Бай-Тайга ра-
йон конференциясы болуп эрткен.
ДОСААФ райкомунун отчегтүг үсө чор-
дуп келген ажалынын дугайында илетке-
лөс даргазы Н. О. Ойдуң кылган.
Районун ДОСААФ организацины от-
чегтүг үсө элден ажалдарын кымыл
чорутканын илеткел болгон санал берген
делегаттар демдөз. Эте организацилар
болгон кечигүнерин саны өскөн. Район-

да ады болгун ажалдап турар, мыда ийи
чүс хире кижик хаара туттуңган.

Конференцияга чамдык четестерини шы-
гы шүтүмчүлөз. Кара болзар черлер
чок, дериг-херекселдер чедикшес. Көсүк
агышкы чок чыгым, лекция, беседа ховар
болуп турар.

ДОСААФ райкомунун чаз составын кон-
ференция созган.

С. САРЫГ-ООЛ.

О КӨК-ЧЫРАА. «Улуг-Хая» сохотун
төвүндө хөкөй ойнаар шөдү кылган. Ону
суг-биле кузуп бултурдыларынга сохот-
тун дирекциясы улуг дузаны чедирген.
Күш-культура бажымы Сергей Конгар-
жалтын удурутканы-биле Көк-Чыраа сес
ыл школаның өрөл-кичилери хөкөй ой-
наар чери турдугарын илеткелг кириш-
кенер.

Ында хөкөй маргылаалары эртел,
массалы-биле чугулап турар.

М. МААЖЫК.

О КӨК-ЧЫРАА. «Улуг-Хая» сохотун
төвүндө хөкөй ойнаар шөдү кылган. Ону
суг-биле кузуп бултурдыларынга сохот-
тун дирекциясы улуг дузаны чедирген.
Күш-культура бажымы Сергей Конгар-
жалтын удурутканы-биле Көк-Чыраа сес
ыл школаның өрөл-кичилери хөкөй ой-
наар чери турдугарын илеткелг кириш-
кенер.

Ында хөкөй маргылаалары эртел,
массалы-биле чугулап турар.

М. МААЖЫК.

О КӨК-ЧЫРАА. «Улуг-Хая» сохотун
төвүндө хөкөй ойнаар шөдү кылган. Ону
суг-биле кузуп бултурдыларынга сохот-
тун дирекциясы улуг дузаны чедирген.
Күш-культура бажымы Сергей Конгар-
жалтын удурутканы-биле Көк-Чыраа сес
ыл школаның өрөл-кичилери хөкөй ой-
наар чери турдугарын илеткелг кириш-
кенер.

Ында хөкөй маргылаалары эртел,
массалы-биле чугулап турар.

М. МААЖЫК.

АЖЫЛ-АГЫЙЖЫ ЭВЕС ЧОРУКТУ АЖЫГЛААН

Ниятлыг өңү-хөргөзгөн
каагалар камгалары — бо-
гү хей-ининин херээ, Ху-
раини бугурулгелери, күш-
ажымы коллективтерини сөөгү
чылдарга социалист өңү-
хөргөзгөн камгалар, ажал-
агыжмы өсөс, төгөлдөкчи
чорук-биле элпөс чок дей-
селди күтүлдөтүп, боттуг
хемчелдери ап чорутуп турар.
Оон-биле кады чамдык күш-
ажымы коллективтерде ур-
айымдын шийтирилгелери
уш чон илеткелдери чедес.
Ылаңла-лаз ажал-агыжмы,
аскетик дөшт ийи-чөдөс киж-
жилер, ниятлыг өңү-хөргөз-
гөн үсөшү шыгыг тургус-
пайн турарын болгон ону ха-
рылап улаа кижилерин
ажыл-агыжмы эвес чорук,
харыскада чогуу ажаллаш,
анаа хол дөшт, төгөлдөп ту-
рар. Адаа хамаарыштыр то-
ларг кижилерден көрү-
зели.

Кызылдан сүт заводунан
аскетик дөшт кижилерин
беш ай дүргүзүмдү чүрүмөн

акша-хөргөзгөн боттарынын
карманын суг турган иле-
рүн. Кем-херек үлгелдери
ини кунтөс ниятлыг-биле 11
мун рубльди каржылаан че-
дирген. Херекти сайгарып ту-
рла илерин болза, төгөлдө-
чилер бугурулгени удурут-
канын тааладыан ажал-
агыжмы эвес чорукту, өтгө-
үгөтү шыгыг тургуспайн
турарын болгон отчегтүг до-
кументтерин долуруп тур-
ганында бар чамдык четес-
терин ажаллап, беш ай ишти-
де мете немей бикжиктер кы-
лып, куруненин хөргөзгөн
хуузулда шийтирилгелери
ап турган.

Бир өсөс бугурулгелери
хуузул ап турары шыг сава-
ларын дөштүм чорутуп турган
болза, бо төгөлдөкчилер
күрүмненин хөргөзгөн хол
дөшт шыдаа турган ийи.
Эрткен чылдың сөөгү айла-
рынын түнел-биле ажалга,
хорайын бугурулгелерин,
ининин өңү-хөргөзгөн оор-

лап, төгөлдөз 256 кижик иле-
ретинин, олар күрүтсө 1350
рубльди каржылааларын
чедирген. Чөдөз, Кызылдан
эт комбинатында социали-
ст өңү-хөргөзгөн төгөлдөр
болгон сымчалдар чоруктар
бар. Ол бугурулгелер 182 киж-
ик арын-чүрүн оокуну,
ажылдап турар коллективтер-
ини өңүтүг хол дөшт, оор-
лаан. Комбинаттын ажалла-
дөрттирлөгө пунктунун ажал-
дакчылары эт, колбаса кы-
мыларын ооралп удурутуп бар
чоразан кижилерин чамдык
эвес улаа илереткен. Ук киж-
ик 1050 рубльди эт продук-
туларын ооралган. Ооралп а-
лаш, чорутуру-биле белен кы-
дыр шыгжал, савалан хаан
512 рубль өртөктөг аят прод-
укцияларын база хылдаа че-
дирген тымыскан. Оон түн-
елде социалист өңү-хөргө-
згөн ооралп турар чам-
дык кижилерге хамаарыштыр
кеземе, херези оттурган. Чи-
жээ, эт комбинатынын чүдү-
рүткүчү А. Белкин 12 кг эт

ооралп аллар чыткан, ийи-
лиг ажалдакчыларынга ту-
турган. Кем-херек үлгелдери
ини херези улаа сугула чуга-
лашкан.

Хорайын бугурулгелери-
де, күш-ажымы коллективтер-
де социалист өңү-хөргөзгөн
самчалдар, ооралар чоруктар
бар дөртүн үсөдө чамектер
көртүгү турар. Ынчанган
коллектив бугуруу хей-инин
инд күжү-биле арын-чүр чок
кижилерин ийи үлгелерин
дарый илереткен, котуу
уруу дөшт кичинеге, таймал
өсөс ажалдарын күтүлдөтүр
чугула. Хорайын бугурул-
гелерин улауу контрол бө-
дүктөр, тымыскан ажалдык
ажылдакчылар социалист
өңү-хөргөзгөн дөшт хөргөз-
гөн дөшт хөргөзгөн хөргөз-
гөн бугурулгелери хөргөз-
гөн.

Р. ГАЗИЗОВ.

Кызыл хөрүкүсүнүн иш-
тин херектер кидилерин улуг
инспектору.

Тес-Хемни сатыш халдыр эр-
гизин. Эрткен километрлик
чедил чүс ашкан боор. Тес-
чеге ужуражышкындан кыл-
ган бис. Кала-даз херээжен,
кандыг-лаз дөшт шыгыт долу.
А Тывада литература, чурга-
га чөдө мичан уран чүдүлүг
жөдүлгелерин бөгүгү байла-
дынын база келер хунун дугайында бистин чугаалыг
адымчалыг конгит кичини
гейтиг дидил, хей-хей айт-
тырларын салып, боттарынын
салал-ооналарын берип тур-
ганнар. Оон ап көргөс, бистин
чогаалдарын бот-боттарыг
номчулуктарынын, көрүчү-
лерини салып-сөстөлгөс дөшт
болуп, оларын ажалы-
амыралыгына чамдык са-
дарын чедирин турары иле-
ген.

Бо чериктиг эгезинде. Кал-
да-Хамар дугайында кожу-
мактын ол сымн амыр орун
кымынга саларынын дугайында чугаа болгон болгон.
Анаа С. М. Кудажымын чеме-